

ASTERISK

NR. 40

APR - MAJ 2008

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE

06 ITALIENSKE KVINDER FALDER FOR FYSIK

KULTURELLE FORKLARINGER PÅ AT DANSKE KVINDER IKKE STUDERER FYSIK

10 TAL TÆLLER ET OPGØR MED
KVALITATIV FORSKNING ER I GANG

13 TEST BEGÆRET EFTER AT
TESTE ER GÅET OVER GEVIND

22 IMPLEMENTERING AF LÆREPLANER
IKKE EN SNORLIGE MOBILISERINGSPROCES

TAL TÆLLER – MEN VIRKER DE?

AF LARS QVORTRUP

* I 1930'erne skrev den tyske filosof Ernst Bloch, at forskerne måtte holde op med bare at beskrive, hvilke grundstoffer mineralvand indeholdt. For hvad med smagen? Er det relevant at vide, hvor meget kulsyre og hvilke mineraler der er i flasken? Ja bestemt. Men det siger ikke nødvendigvis noget om smagen og nydelsen ved at drikke italiensk mineralvand fra en kilde i Dolomitterne til forskel fra de sædvanlige to liter Saltumvand fra Netto.

Der kan trækkes flere pointer ud af Blochs eksempel.

Den første pointe er, at metoder handler om den *videnskabelige* hensigt. Hvad ønsker vi at iagttage, og hvilken optik skal vi i så fald anvende. For nok kunne der sikkert gennemføres et projekt, der viste, at der indgår zinnoberrødt i 13 procent af Picassos malerier. Men det føjer ikke noget til forståelsen af billedernes kunstneriske kvalitet. Man kan udtrykke det på den måde, at også videnskaben iagttager verden gennem forskellige optikker, og at den ser, hvad den kigger efter. Med blå briller på ser verden anderledes ud, end hvis man bruger gule. Men videnskabens særkende er, at den er ubønhørligt nøjeregnende med at kunne gøre rede for sine egne iagttagelseskriterier. Det er faktisk det – og ikke diskussionen om, hvorvidt man skal være kvantitativt eller kvalitativt orienteret – der adskiller videnskab fra hverdagsbetragtninger.

Den anden pointe er, at metoder handler om den *politiske* hensigt. For Bloch var pointen, at nazisterne ikke måtte tage patent på smagen og oplevelsen, mens den rationelle venstre fløj stod med alle de målelige sandheder. For det var oplevelsen, der besad den politiske kraft.

Tilsvarende kunne man vove den hypotese, at de kvalitative metoder tilhører den fase af velfærdsstaten, hvis ideal er, at den uanset omkostninger skal kunne opfylde alle behov. Hvis det er målsætningen, er der jo ikke grund til at interessere sig voldsomt for, hvilke ressourcer der har hvilken effekt. Så drejer det sig om kvalitet. Så kan interessen alene koncentrere sig om den unikke og derfor ikke-generaliserbare enkeltsag.

Men hvis konteksten er en velfærdsstat, der slås med knaphedsproblemer, er situationen anderledes. Det var måske en af grundene til, at sociologien op til slutningen af 1960'erne var kvantitativt orienteret. Den – og dens politiske omverden – ville gerne vide, hvilke indsatser og prioriteringer der havde hvilke effekter.

Men hvorfor taler vi så nu igen om kvantitative undersøgelser og evidens? Jeg tror, at forklaringen ligger i tidens kontraktpolitiske orientering. Kontraktpolitikere spørger, om man får, hvad man har betalt for. Hvis man har betalt for en kommunal mobbepolitik, vil man gerne kontrollere, om skolerne så faktisk også er blevet

mobbefri. Kontraktpolitikere interesserer sig for kausalitet. Og hvis det er det, der er i fokus, må man tælle.

Den tredje pointe er, at man ser, hvad man forventer. For en hammer er alting søm. For en statistiker er alting tal. Og det, der ikke kan tælles, bliver undværligt og stillet uden for det videnskabelige fokus. Vi er – i nogen grad i hvert fald – i lommen på vores metoder, ligesom der naturligvis ikke findes "metodefri" anskuelsesformer. For som det har været kendt siden positivismekritikken i 1920'erne, er verden henvist til at iagttage sig selv indefra. Der findes ikke nogen guddommelig position hinsides verden, eller rettere: Den position indtager kun Vorherre, hvad enten han så er en gyldig konstruktion eller ej. Man kan udtrykke det på den måde, at den gammeldags positivist var den ateist, der gjorde sig selv til Gud.

Det fører så frem til den fjerde og sidste pointe: Er begrebet kausalitet gyldigt for samfundsvidenskaberne? Min påstand er, at kausalitet i hvert fald betyder noget andet i samfundsvidenskaberne end i naturvidenskaberne. Hvorfor? Fordi samfundsvidenskaben blandt andet beskæftiger sig med det, der hedder "omvendt kausalitet": At virkningen er årsagens årsag.

Hvordan det? Jo, vi agerer ikke kun som et resultat af ydre påvirkninger. Vi agerer også som et resultat af de forventninger, vi har om ydre påvirkninger. Eller vi agerer som resultat af vores forsøg på at opfylde – eller skuffe – de forventninger, andre har til os. Hvordan defineres for eksempel socialisering? Er socialisering et udtryk for social kausalitet. Bliver vi, som samfundet gør os? Eller er socialisering resultatet af individets forsøg på at forholde sig til en ydre forventningshorisont. Nogle gør sig til det, samfundet forventer. Men andre agerer – med lige så stor sandsynlighed – omvendt. De bestræber sig på at socialisere sig på tværs af samfundets, forældrenes, institutionernes og autoriteternes forventningshorisont.

Konklusionen? At tal tæller – men at de er svære at gøre entydigt op. Og at de ikke nødvendigvis virker. ■

”Der er lavet nogle statistiske regler for, hvornår og hvordan du kan generalisere. Og fastholder du det statistiske paradigme, betyder det, at der er klare og tydelige regler for, hvordan du generaliserer et fænomen til at gælde for en hel population. Vil du generalisere, så er du nødt til at tælle op. Der er ingen vej uden om.”

ANDERS HOLM I ARTIKLEN ’TAL TÆLLER’ SIDE 10.

06 ITALIENSKE KVINDER FALDER FOR FYSIK

I Danmark har vi vanskeligt ved at få kvinder til at studere fysik. Det har de ikke i Italien. **DPU-forskere koordinerer et internationalt forskningsprojekt**, som – i en sammenligning med Italien – forklarer danske kvinders fravalg af forskerkarrierer i fysik.

10 TAL TÆLLER

Ikke siden 1950’erne har brugen af kvantitative metoder i sociologi og socialvidenskab været så efterspurgt som nu. Et opgør med de mange kvalitative forskeres dominans er i gang. **Nyudnævnt professor i statistik Anders Holm** ved Institut for pædagogisk psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole fortæller, hvorfor videnskab handler om kvantitet og kausalitet.

13 GRISEN BLIVER IKKE TUNGERE AF AT BLIVE VEJET

...”Nu skal vi fandeme teste” – retorikken har mødt stor modstand i den danske folkeskole. De store modstandere og de store tilhængere er lige dumme, siger **Professor Peter Dahler-Larsen**, der foreslår et **dokumentationsstop**.

16 DET KÆRLIGE MØDESTED MELLEM KVANTITATIVE OG KVALITATIVE FORSKERE BLIVER IKKE OVERRENDT

Kvalitative og kvantitative forskere er ikke slyngveninder. Faktisk frastøder de hinanden. **Adjunkt Jens Bruun** fra Institut for Pædagogisk Filosofi vurderer muligheder for, at sød musik kan opstå mellem traditionelt fjendtlige forskere.

18 KAN FORSKERE FILME SANDHEDEN FREM?

Forskere er begyndt at bruge videokameraer i forskningen. **De levende billeder river os med**, men risikerer også at rive forskerne ud af distancen til det, som de studerer.

22 LÆREPLANERNES VEJ FRA LOV TIL VIRKELIGHED

Indførelsen af læreplaner er et interessant casestudie i mødet mellem lovgivere og praksis. Ifølge redaktøren af ny antologi forventede politikerne, at læreplaner kunne indføres top-down. **Sådan kom det ikke til at gå.**

ASTERISK NR. 40, APR - MAJ 2008

REDAKTØRER

Lars Qvortrup (ansv.) og Claus Holm.

REDAKTIONSKOMITÉ

Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj,
Henrik Nitschke, Tine Fristrup,
Eva Gulløv og Søren Langager.

KORREKTUR

Kirsten Kovacs

REDAKTIONENS ADR.

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole,
Tuborgvej 164, 2400 København NV

KONTAKT TIL REDAKTIONEN

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 88 88 90 59

ABONNEMENT

Abonnement er gratis og kan bestilles på
www.dpu.dk/asterisk

DESIGN

1508 A/S

FORSIDE

1508 A/S

TRYK

Scanprint A/S

ISSN NR.

1601-5754

OPLAG

16.800

Ellen Nørgaard

INDOKTRINERING I FOLKESKOLEN

HISTORIER OM REALITETER OG SPØGELSER
I KULTURKAMPENS ARENA

Forlaget DPU
Danmarks Pædagogiske
Universitetsforlag

INDOKTRINERING I FOLKESKOLEN HISTORIER, REALITETER OG SPØGELSER I KULTURKAMPENS ARENA

Ellen Nørgaard

NYHED

Pris: 248 kr. * 242 s.

ISBN 978-87-7684-208-6

Hvornår kan man tale om indoktrinering i folkeskolen? Hvem udøver den, og hvordan dokumenteres den? Hvilke konsekvenser har en debat om indoktrinering for udvælgelse af skolebogs materiale, for folkeskolelovgivning og ikke mindst i forhold til undervisningen?

Ellen Nørgaard giver i denne bog en nuanceret historisk redegørelse for den såkaldte indoktrineringsdebat i 1970'erne, dens forudsætninger og konsekvenser. Debatten fremstilles ofte som et spørgsmål om, at uskyldige, progressive lærere blev kritiseret af reaktionære embedsmænd og politikere. Bogen er et forsøg på at revidere en sådan forenklet opfattelse.

Bogen henvender sig til lærere og lærerstuderende, men alle med interesse for skolens betydning for børns politiske og etiske dannelse vil have glæde af den.

GLOBAL UDDANNELSE - LOKALT DEMOKRATI?

PÆDAGOGISK SOCIOLOGI

III

Knud Jensen og Niels
Rosendal Jensen (red.)

Pris: 198 kr. * 220 s.

ISBN 978-87-7684-195-9

Hvad er forholdet mellem uddannelse, globalisering og demokrati? Antologien ser på centrale begreber og teknikker i de omstillingsprocesser, som initieres af de internationale organisationer inden for uddannelsesområdet.

PÆDAGOGISKE VÆRDIER & RELIGION

Henrik Vase Frandsen
(red.)

Pris: 198 kr. * 156 s.

ISBN 978-87-7684-193-5

Religion kan ikke længere blot debatteres som et spørgsmål om tro eller viden. Modstillingen er naiv og kan være med til at forhindre forståelsen af "religionens genkomst" i vor tid. Religion fremstilles ofte som et problem i modernitetens vestlige samfund, som en regressiv størrelse, noget der sætter vore værdier under pres. I denne antologi vendes spørgeretningen om: Hvordan bidrager religion? Hvordan er religion en kvalificering af vore værdier?

ET DIAGNOSTISK LANDKORT OVER KOM- PETENCEUDVIKLING OG LÆRING

- PEJLINGER OG SKITSER

Stefan Hermann

Pris: 198 kr. * 156 s.

ISBN 978-87-7684-193-5

3. UDGAVE

Kompetence- og læringsbegreberne fremstår i dag som grundsten i overgangen til videnssamfundet. Stefan Hermann leverer her en tiltrængt analyse af kompetencebølgen. Ud fra et diagnostisk og sociologisk perspektiv analyserer han, hvordan begreber som kompetence og læring udfordrer mere traditionelle begreber som kvalifikationer og faglighed.

LÆS MERE OM BØGERNE OG BESTIL PÅ

WWW.FORLAG.DPU.DK * BOGSALG@DPU.DK * TLF.: 8888 9360

**Danmarks Pædagogiske
Universitetsforlag**
Danish School of Education Press

ULIGE KARRIEREVEJE FOR MÆND OG KVINDER

Hvorfor er nogle lande bedre til at tiltrække og engagere kvindelige forskere? Påvirker arbejdspladskulturen mænds og kvinders forskerkarriere forskelligt? Og hvordan skal politikere og ledere forholde sig til kulturforskelle på universitetet som arbejdsplads?

Den internationale konference Draw the Line! tager fat på de barrierer, der præger visse akademiske arbejdsmiljøer og får forskere, ikke mindst kvindelige forskere, til at forlade karrieren: Politisering af forskning, skjult konkurrence, chikane, ansættelsesusikkerhed og konflikt mellem arbejds- og familieliv. Problematikken diskuteres på konferencens workshops og skal munde ud i anbefalinger til Europa Kommissionen.

→ Konferencen finder sted på DPU den 30.-31. maj 2008. Læs mere om og se konferencens fulde program på www.upgem.dk

NY MASTERUDDANNELSE SKAL STYRKE EVALUERINGSKULTUREN I UDDANNELSESSEKTOREN

Evalueringsbølgen skyller ind over det danske uddannelsessystem. Men skal evaluering bane vejen for bedre undervisning, kræver det professionalisering og forskningsbaseret viden. Derfor udbyder Danmarks Pædagogiske Universitetsskole en ny masteruddannelse i evaluering af læring, undervisning og uddannelse.

→ Læs mere på: www.dpu.dk/nyheder

NY VIDEN EFTER ARBEJDSSTID

Evalueringsbølgen skyller ind over det danske uddannelsessystem. Men skal evaluering bane vejen for bedre undervisning, kræver det professionalisering og forskningsbaseret viden. Derfor udbyder Danmarks Pædagogiske Universitetsskole en ny masteruddannelse i evaluering af læring, undervisning og uddannelse.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

MAN KAN LÆRE KUNSTEN AT SKRIVE TIL BØRN

Litteratur er en vigtig del af børns liv og bidrager til deres udvikling. Derfor er det også vigtigt, at vi uddanner dygtige og kompetente børne- og ungdomsforfattere, fastslår Kari Sønsthagen, der er leder af Danmarks eneste forfatterskole for børnelitteratur.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

LEGAT FOR FORSKNING I MARGINALISEREDE BØRN OG UNGE

Hvordan kan folkeskolen blive bedre til at møde børn med svag social baggrund? Hvordan kan uddannelsessystemet blive bedre til at integrere mennesker med særlige behov? Charlotte Ringsmose, lektor i pædagogisk psykologi ved DPU, har netop modtaget et legat fra Valborg og Edith Larsens Fond for sin forskning i marginaliserede børn og voksne.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

LAVT SELVVÆRD BAG VILDE PIGERS VOLD

Historier i medierne om helt unge piger, der overfalder og mishandler jævnaldrende piger, er blevet hverdagskost. Men det er vigtigt, at vi husker at fokusere på 'de vilde piger' som ressourcefulde unge, mener Nina Wittendorff fra Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hun har undersøgt, hvordan man kan spore de vilde piger ind på en positiv forandringsproces.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

ITALIENSKKE KVINDER FALDER FOR FYSIK

I DANMARK HAR VI VANSKELIGT VED AT FÅ KVINDER TIL AT STUDERE FYSIK. DET HAR DE IKKE I ITALIEN. DPU-FORSKERE KOORDINERER ET INTERNATIONALT FORSKNINGSPROJEKT, SOM – I EN SAMMENLIGNING MED ITALIEN – FORKLARER DANSKE KVINDERS FRAVALG AF FORSKERKARRIERER I FYSIK.

* Europa fattes fysikere. Herhjemme og i resten af Europa læser for få fysik på universitetet. Og blandt dem der gør, er der for mange, der falder fra. I Danmark kan vi oven i købet se misundeligt til, når næsten lige så mange kvinder som mænd lader sig indskrive på fysikinstitutterne i Italien.

Cathrine Hasse, lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, forsker sammen med forskningsassistenterne Stine Trentemøller og Anne Bjerregaard Sinding i, hvordan de rationelle naturvidenskabers skæbne afhænger af forskelle mellem de kulturelle selvfølgeligheder i fem europæiske lande: Danmark, Italien, Polen, Finland og Estland. 12 europæiske forskere i et såkaldt UPGEM-team har interviewet knap 240 fysikere fra 20 universiteter fra ph.d.-niveau til professor. Fysikerne fortæller om forskning i fysik som karrierevej, om hvorfor de læser fysik, og om grundene til, at de gennemfører eller springer fra. Ét af resultaterne er, at Italien topper listen, når det kommer til at have kvindelige fysikere på lønningslisten. Danmark ligger i bunden.

”Det handler langt fra bare om flere stipendier, specialkurser eller kønskvoter, men om at kortlægge et kludetæppe af kulturelle forklaringer. Vores pointe er, at hvis vi vil ændre billedet, så er vi nødt til at grave vores kulturelle selvfølgeligheder frem først, og det kan kun lade sig gøre ved at kontrastere dem med andres selvfølgeligheder,” siger Cathrine Hasse.

Asterisk har fået Cathrine Hasse, Stine Trentemøller og Anne Bjerregaard Sinding til at give os et indblik i nogle af de kulturelle selvfølgeligheder og kulturhistoriske baggrunde, der virker blokerende for, at danske kvinder går fysikervejen. En sammenligning med italienske kvinders vilkår kaster et nyt lys på danske kvinders forhold uden for og inden for universitetets rammer.

LA GRANDE FAMILIA BAKKER KVINDEN OP

Starter vi udenfor, i familien, så er det ikke overraskende, at definitionen af, hvad en familie er, varierer fra land til land. Mere overraskende er det måske, at familie- og solidaritetsfølelsen har betydning for antallet af kvinder, som studerer fysik.

”Når en dansker bliver bedt om at fortælle om sin familie, fortæller hun om sig selv, sin partner og de børn, hun har eller ikke har. Og så snakker man ellers om de problemer, der knytter sig til daginstitutionen, og om hvor svært det er at få familielivet til at hænge sammen med arbejdet. Det er så selvfølgeligt for os og udgør det, vi kalder en kulturel model. Det vil sige kulturelt formede og ubevidste prototyper, man tager for givet og taler

ud fra. I Italien er familien først og fremmest dig, dine børn - og dine forældre, og det gør hele forskellen. Mens mænd og kvinder i Danmark i stigende grad deles om ansvaret, er det overladt til kvinden og kvindens familie at få det til at hænge sammen i Italien. Konsekvensen er, at det lige så meget er kvindens forældres ansvar og i nogle tilfælde ligefrem også onklen og tantens ansvar. Er de indstillede på, at kvinden skal gøre karriere, så støtter de 100 procent op om det. De passer børn, henter og bringer dem, de flytter ind og sørger for, at tingene hænger sammen. Kvindens fysikkarriere bliver i Italien et familieanliggende”; fortæller Anne Bjerregaard Sinding.

KVINDENS FYSIKKARRIERE BLIVER I ITALIEN ET FAMILIEANLIGGENDE

Dermed står de italienske kvinder reelt bedre end de danske, mener hun. I Danmark har vi det, hun kalder en ’hyklerisk’ kulturel kontekst, der postulerer noget, som ikke holder i praksis: ”Postulatet er, at vi har daginstitutioner, så kvinder og mænd har lige muligheder. Men selvom der er en ny mandetype på vej – det vi kalder ’new masculinities’, der prioriterer familieliv på lige fod med forskerliv – er det i langt de fleste tilfælde stadig kvinden, der har det endelige ansvar, så det er hende, der forlader mødet for at kunne hente børn, inden vuggestuen lukker”, forklarer hun.

TO FJENDTLIGE DANSKE KULTURER

Men også måden, universitetsstudierne er organiseret på, bidrager til en forståelse af, hvorfor færre kvinder end mænd læser fysik. I Danmark kender vi alt for godt til den afgrund af mangel på forståelse – undertiden fjendskab og antipati – mellem den naturvidenskabelige og den litterært-intellektuelle kultur, →

SEXCHIKANE ER ET UDTALT DANSK PROBLEM. VI FINDER DET IKKE I DE ANDRE LANDE.

som englænderen C.P. Snow i 1960 beskrev i bogen 'De to kulturer'. Retorikken om de to sfærers indbyrdes uforligelighed har nærmest været en kulturel selvfølgelighed herhjemme. I Italien derimod gør den særlige kulturhistoriske baggrund, at der ikke er den samme kløft mellem de to kulturer. For i Italien læser sproglige studenter fysik, og det betyder direkte oversat, at også flere kvinder læser fysik.

"For mig var det overraskende, at klassisksproglige italienske studenter overhovedet kunne finde på at studere fysik. Men lige så overraskende var det, at de slet ikke forstod, hvorfor det skulle være så interessant. Her blev jeg virkelig udfordret på mine fordomme: At studerer man fysik på universitetet, så er det utænkeligt, at man kunne være andet end matematisk student. Men i Italien er det helt normalt at have klassisksproglig baggrund. Ja, ikke blot er det muligt, det er oven i købet ønskeligt, fordi universitetsforskere og gymnasielærere mener, at det ruste de studerende bedre til studiet: De studerende lærer derved at tænke, at få dybde ind i deres forståelse af de redskaber, de arbejder med, og at stille gode spørgsmål til materialet", siger hun.

Cathrine Hasse påpeger dog den lighed, at både Danmark og Italien i dag har skrottet opdelingen i et matematisk og sprogligt gymnasium.

"Men det er tankevækkende, at det har været en kulturel selvfølgelighed i Italien at forbinde sprog og klassisk dannelse med naturvidenskab, mens det i Danmark har været en lige så stor selvfølgelighed at skille dem ad. Årsagen er kulturhistorisk. I Italien er man stolt af sin klassiske fortid, af at kunne latin og læse Cicero. Man ser det som sin civilisatoriske arv, og derfor vægtes disse fagligheder så højt", forklarer hun.

SEXCHIKANE ER ET DANSK PROBLEM

I Danmark har vi i årevis bekendt os til lighedsideologien – også på universiteterne. Alle går for at have lige muligheder og for at have lige meget at skulle have sagt.

"Herhjemme er den officielle diskurs, at vi er åbne og siger tingene ligeud, og at alle er lige og får en fair chance – både mænd og kvinder. Når folk oplever, at det ikke holder i praksis, falder de fra. Den officielle diskurs i Italien er anderledes: Den stærke professor bestemmer, og hvis han vil ansætte en bestemt person, er det ligegyldigt, om det er retfærdigt. Magtstrukturen er hierarkisk, men alle kender vilkårene, og man finder det helt legitimt, når professoren udpeger sin protege som sin efterfølger – det er jo hans ret. I Danmark bryder vi os ikke om den slags nepotisme, og i den officielle diskurs eksisterer den ikke. Når folk så alligevel oplever det, er det meget svært at protestere mod disse spilleregler. For i princippet har vi dem jo ikke. Vores kulturelle selvforståelse gør det svært overhovedet at se og tale om problemet, og det giver bagslag på den måde, at folk tror, det er dem selv, der er noget galt med", siger Stine Trentemøller.

Og denne officielle danske lighedsideologi knækker for alvor halsen på den sexchikane, som interviewene med de danske kvindelige fysikere ifølge Cathrine Hasse røber uhyggeligt mange eksempler på.

"Det tyder på, at vi stik imod den officielle diskurs har en nedværdigende måde at betragte kvinder på. Men konteksten bagatelliserer både sexchikane og chikane relateret til konkurrencesituationer. For kvinderne er det vanskeligt at tage det op som et reelt problem. Når det sker, vælger ledelsen ofte ikke at handle. Det er for besværligt. Og ofte er det de magtfulde mænd, der udnytter situationen. Men sexchikane er et udtalt dansk problem. Vi finder det ikke i de andre lande. Det skyldes ikke bare, at vi er mere bramfrie herhjemme og derfor tør tale om det. Den kulturelle kontekst for kønnet på arbejdspladsen er simpelthen anderledes i de andre lande", siger Cathrine Hasse.

De danske kvinder er også ene om at opleve, at de på samme tid er både for synlige og for usynlige. De er for synlige som *kvinder* på universitetet og for usynlige, hvad det rent *faglige* angår. Denne dobbelthed virker forvirrende i forhold til den faglige identitet. Kvinderne i de fire øvrige lande omtaler derimod ikke dette problem.

"Det skyldes igen de forskellige kulturhistoriske baggrunde. Vi har haft en markant kvindefrigørelse i Danmark, og det er simpelthen det kulturelle arvegods i hverdagslivet, der gør, at vi fokuserer så meget på køn. Vi er blevet vant til at se kønnene som en kampplads. Vi ser ikke blot hinanden som kolleger på

arbejdspladsen, men som bærere af kampen mellem kønnene. I Italien er kamppladsen snarere social, fordi familiens økonomiske baggrund er så vigtig for ens karrieremuligheder. I Italien er klassen vigtigere end kønnet", siger Cathrine Hasse.

KAN DANMARK BLIVE NORDENS ITALIEN?

Kan vi kopiere den italienske model? Kan vi kopiere den italienske familiestruktur, den italienske universitetskultur og de italienske mandlige fysikers forhold til kvinder? Nej, det kan man selvfølgelig ikke sådan uden videre. Det er heller ikke målet med UPGEM-projektet.

"UPGEM-projektet analyserer den kompleksitet, der gør sig gældende, når man vil sammenligne uddannelsessystemer. Hvis man blot ændrer et element uden at ændre konteksten, vil det blive fortolket og bearbejdet i den samme kontekst igen. Man får ikke forandret noget grundlæggende, men kan endda komme til at gøre tingene mere problematiske", siger Cathrine Hasse og nævner som eksempel de særlige tiltag, der skal få flere kvinder ind i naturvidenskab.

"Hvad enten det er stipendier, specielle kurser eller kønskvo-ter, kommer de de facto til at virke modsat. Det betyder ikke, at for eksempel kvoter ikke er en god ide, men man skal vide, at i en dansk kulturel kontekst er det med til at synliggøre kvinder endnu mere, som kvinder, også på det ikke-faglige plan, og dermed til at underbygge de ting i tolkningsrammen, der er med til at holde kvinder ude", siger Cathrine Hasse og peger på de mulige politiske konsekvenser af deres konklusioner:

"I forhold til de konkrete politiske tiltag betyder det, at vi må begynde med at finde ud af, hvad vores antagelser om, hvad der virker og ikke virker, bygger på. Det er ikke nemt at finde ud af, hvis man kun holder sig til en dansk kontekst. Men ved at kontrastere det med andre kulturelt betingede måder at tænke på, bliver det muligt for os at tænke anderledes – at komme ud over vores selvfølgeligheder og transformere elementer fra andre kontekster ind i vores egen kontekst. Afdækningen af vores egne kulturelle selvfølgeligheder kan gøre os modtagelige for inspiration og nye ideer. Men det kræver, at vi angriber det på det niveau, hvor det ikke kun er et spørgsmål om at operere med a- og b-karakterskalaer eller 13-skalaer, men hvor det faktisk er vores grundlæggende forestillinger, der er i spil", siger Cathrine Hasse. ■

Af Carsten Henriksen, cahe@dpu.dk

Der kan læses mere om UPGEM-projektet på www.upgem.dk

I ITALIEN ER KLASSEN VIGTIGERE END KØNNET

CATHRINE HASSE

Lektor ved Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole og koordinator på UPGEM-projektet.

WWW | www.dpu.dk/om/caha

STINE TRENTMØLLER

Forskningsassistent ved Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

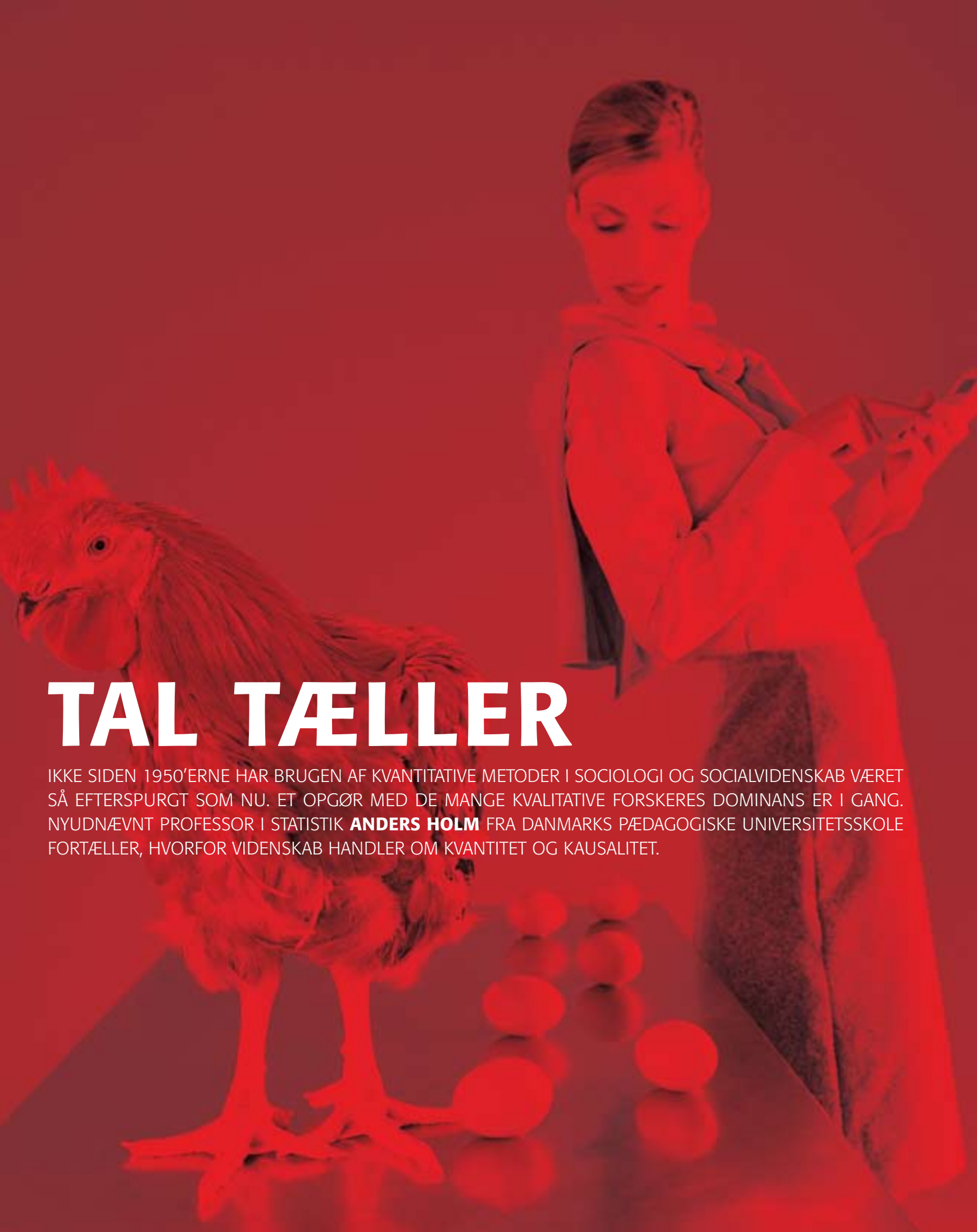
WWW | www.dpu.dk/om/stinet

ANNE BJERREGAARD SINDING

Videnskabelig medarbejder ved Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

WWW | www.dpu.dk/om/anbj

TAL TÆLLER

IKKE SIDEN 1950'ERNE HAR BRUGEN AF KVANTITATIVE METODER I SOCIOLOGI OG SOCIALVIDENSKAB VÆRET SÅ EFTERSPURGT SOM NU. ET OPGØR MED DE MANGE KVALITATIVE FORSKERES DOMINANS ER I GANG. NYUDNÆVNT PROFESSOR I STATISTIK **ANDERS HOLM** FRA DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE FORTÆLLER, HVORFOR VIDENSKAB HANDLER OM KVANTITET OG KAUSALITET.

* Asterisk har mødt en mand i medvind, men i mindretal. Han hedder Anders Holm og er professor i statistik ved Institut for pædagogisk psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitets-skole.

"Jeg er jo blot en dum statistiker," kalder han sig smilende – og underspillet – mens han fortæller om fordelene ved at være hård talmand og ikke en blød akademiker optaget af at lave kvalitative interview.

Hvad er problemet ved at benytte sig af kvalitative metoder som dybdeborende interview?

"Problemet med de kvalitative metoder er, at du ikke kan generalisere på grundlag af dem. Som statistiker bliver jeg nødt til at spørge, hvordan du på grundlag af ganske få interview kan generalisere. For nylig sagde en kollega, at var der færre end fem respondenter i en undersøgelse, så var det ikke muligt at bruge statistik. Du kan så vælge at tolke det på den led, at har du under fem respondenter, så må du bruge kvalitative interview. Det mener jeg er en fejl. Laver du en undersøgelse med så få personer, så kan du ikke sige noget som helst om andre end lige netop de fem. Der er – på baggrund af sandsynlighedsteori – udledt nogle statistiske regler for, hvornår og hvordan du kan generalisere. Og fastholder du det statistiske paradigme, betyder det, at der er klare og tydelige regler for, hvordan du generaliserer et fænomen til at gælde for en hel population. Vil du generalisere, så er du nødt til at tælle op. Der er ingen vej uden om," siger Anders Holm.

TÆLLELIGHEDENS REGIME

Det kan godt være, at Anders Holms udtalelser ikke får smilet frem hos det store flertal af forskere inden for sociologi og socialvidenskab. For de gør brug af kvalitative metoder. Men han står bestemt ikke alene med sit krav om brug af kvantitative metoder. Det ser ud til, at vi er på vej ind i en situation, hvor tællelighed som videnskabeligt regime fylder mere og mere. Igen. Vi skal faktisk 50 år tilbage, til 1950'erne, hvor sociologien blev etableret som videnskab i de skandinaviske lande, for at finde en lignende medvindssituation for den kvantitativt orienterede sociologi. Sociologer skulle dengang – som nu – bidrage til den sociale ingeniørkunst. Det videnskabelige ideal blev hentet i naturvidenskab, og der blev lagt afstand til humaniora og historisk forskning. Sociologien skulle give viden om generelle forhold, ikke unikke hændelser.

"Vil du generalisere, så er du nødt til at tælle op. Der er ingen vej uden om."

I 1960'erne ændrede situationen sig. Brugen af kvantitative metoder blev mødt af kritik. Planlæggerne fik ikke den viden, de havde brug for. Midt i 1960'erne opstod i stedet en alternativ måde at udøve sociologisk forskning på. Den kom til at gå under betegnelser som bløde data eller kvalitative metoder. På et tidspunkt faldt kritikken og tilgangen sammen med en øget indflydelse fra marxistisk teori. Konsekvensen var, at en lang

række kvalitative metoder så dagens lys: Hermeneutik, fænomnologi, grounded theory, etnografisk metode og feminisme var – og er – nok forskellige, men fælles om en hård kritik af positivismen.

I 2000'erne er tendensen, at der igen skal være større råderum til den kvantitative forskning.

I 2006 udkom Forskningsrådet for Samfund og Erhverv med rapporten *Dansk Sociologis muligheder*, hvor en ekspertgruppe med formand Heine Andersen i spidsen anbefalede, at sociologien i de kommende år burde give udviklingen af kvantitative dataindsamlings- og analysemetoder høj prioritet. Begrundelsen var, at specielt kvantitative empiriske metoder i en årrække havde haft en relativt svag og marginal plads i dansk sociologisk forskning. I 2007 fulgte Danmarks Evalueringsinstitut efter med vurderingen af *Sociologi og socialvidenskab* ved Københavns Universitet, Aalborg Universitet og Roskilde Universitetscenter. Konklusionen var blandt andet, at de studerendes kvantitative metodekompetencer skulle styrkes på RUC og på KU. KU oprettede da også en metodespecialiseringslinje på kandidatuddannelsen fra 2007, men rapporten pegede på det grundproblem, at vejlederne på uddannelsen ved KU selv anvender kvalitativ metode. Og det tilskynder de studerende til at gøre det samme i deres projekter.

"Der er sjældent noget, som kun er dansk. Jo, leverpostej måske."

FRA TANKESPIND TIL TAL

Filosoffen Karl R. Popper skelnede mellem context of discovery og context of justification. Anders Holm bygger på en sådan skelnen: "Mange idéer, som vi vil undersøge videnskabeligt, bygger på fornemmelser, vi ikke helt kan gøre rede for, men samfundsvidenskab går netop ud på at finde ud af, om disse idéer er udtryk for det rene tankespind," siger Anders Holm.

I artiklen *Livsformer i Danmark: Udbredelse og udviklingstendenser 1981 – 2005* satte Anders Holm og hans kollega Mads Meier Jæger sig for eksempel for at efterprøve Thomas Højrup's idé om livsformer – om idéen om en lønarbejderlivsform, en karrierelivsform og den selverhvervende livsform faktisk gav mening i virkeligheden. Det fandt de ud af ved at efterprøve, om der var systematiske sammenhænge mellem individers erhvervsmæssige placering og deres arbejdsværdier.

Anders Holm forklarer: "Højrup's livsformer er en god idé baseret på kvalitative studier, som man kan undersøge nærmere. Det vil sige, at Thomas Højrup har snakket med nogen og opdaget noget spændende. Men det må undersøges nærmere. For Højrup's livsformer er en ren dansk foreteelse. Alene det må få de videnskabelige alarmklokker til at ringe. Der er sjældent noget, som kun er dansk. Jo, leverpostej måske."

Undersøgelsen om livsformernes eksistens viste rent faktisk, at der var en udbredt sammenhæng mellem menneskers erhvervsmæssige placering og en lønarbejderlivsform, hvor →

individerne enten lægger vægt på fritid frem for arbejde, eller en karrierelivsform, hvor de lægger vægt på at realisere sig gennem deres arbejde.

"Det er rigtigt, at vores undersøgelse viste, at Højrups opdagelse var generaliserbar. Men undersøgelsen viste også, at der var noget, som Højrup tog fejl af. Højrup har en tese om, at livsformerne er idiosynkratiske med gensidigt udelukkende holdningsmønstre. Vores empiriske efterprøvning viste det modsatte: Individer kunne være bærere af værdier fra både lønarbejderlivsformen og karrierelivsformen. Da vi præsenterede dette fund ved et forskningsseminar, var der en forsker,

ikke er noget. Og hvor det er umuligt at eftervise en kausal sammenhæng. Det tenderer nogle gange til at læse i kaffegrums."

Men hvorfor er du så optaget af spørgsmålet kausalitet?

"Hvis verden ikke gentog sig selv på en eller anden måde, så kunne vi lige så godt slukke for den. Hvordan får vi for eksempel de unge til at drikke mindre? Det ved vi ikke, hvis de gør det af en helt ny årsag i morgen. Så kan vi ikke intervenere på fornuftig vis. Hvis indvandrere ikke reagerer på nogenlunde beslægtet vis, når de bliver modtaget på fjendtlig vis, så kan vi lige så godt holde op med at lave videnskabelige studier af det. Så er der ingen grund til at sætte sig for at blive kloge på det."

"Der er en kedelig tendens blandt bløde akademikere til altid at være enige med hinanden."

som sagde, at Højrup jo ikke var forkert på den, bare fordi vi havde et resultat, der viste det modsatte. Det er jeg uenig i, men der er en kedelig tendens blandt bløde akademikere til altid at ville være enige med hinanden. Det hænger sammen med, at det aldrig er muligt at holde dem op på data, som er antagonistiske i forhold til deres teser og antagelser," siger Anders Holm og fortsætter: "Blandt økonomer og statistikere forholder det sig anderledes. De udgår fra nogle forudsætninger, og heraf følger noget logisk. Det betyder, at man kan se efter, om vi tager fejl."

BRUG KAUSALITET MOD KAFFEGRUMS

Ifølge Anders Holm er hans grundlæggende problem med kvalitative metoder, at han ikke ved, hvordan man ved hjælp af disse metoder kan påvise kausale sammenhænge: "Jeg har ganske enkelt ikke mødt et kvalitativt studie, hvor jeg kunne sige til mig selv, her er tale om en overbevisende kausal sammenhæng. Det sjove er, at når jeg taler med forskere, der går ind for brug af kvalitative metoder, så siger de: 'Nu har du fundet nogle sammenhænge i dine mange data. Nu må vi så spørge folk, hvordan det virkelig hænger sammen.' Jeg tænker det lige omvendt: Nu har jeg talt med nogle folk, fået inspiration, og så må jeg bruge de kvantitative metoder til at finde ud af, hvilke kausale sammenhænge der faktisk er på spil."

"Jeg har et eksempel på, hvor absurde situationer der kan opstå, når man på grundlag af kvalitative data vil fremskrive en udvikling. I 1926 skriver den tyske kulturforsker Sigfried Kracauer artiklen *Two Planes*, der først beskriver Marseilles lyse sider og dernæst de dystre sider ved at beskrive byens lighus. En professor fra Institut for sociologi ved Københavns Universitet gjorde på et tidspunkt Kracauers beskrivelser til en forudsigelse af nazismen. Man læser man i Salmonsens Leksikon, altså i udgaven fra 1924, kan man finde samme tekst. Det betyder, at Kracauer og Salmonsens skriver af fra nogle andre – og Kracauer har ikke forudset noget som helst. Faren ved kvalitative studier er, at de beror på, at vi bliver bragt i en stemning, som måske

EN TING AD GANGEN

Men kan man sætte tal og simpel kausalitet på komplekse sociale sammenhænge. Adskiller samfundsvidenskab sig ikke grundlæggende fra den naturvidenskabelige forskning på netop dette punkt?

"Det er ikke samfundsvidenskaberne, som er komplekse. Det er de data, som de har til rådighed, som er fyldt med alt mulig andet end det, som vi vil undersøge dem for. Det er heller ikke fordi, at samfundsvidenskaberne er optaget af noget, som er mere komplekst end det, naturvidenskaben er optaget af. Fysikken er heller ikke monokausal. Der er tusindvis af forhold, der påvirker, hvor lang tid en plasticpose er om at blive nedbrudt ude i naturen. Det betyder, at det er rigtigt nok, at alting er komplekst, men så må vi som forskere forsøge at reducere kompleksiteten og sige noget om en enkelt ting ad gangen. Det kan ikke lade sig gøre at begribe forholdene i deres kompleksitet. Jeg er for eksempel optaget af, hvordan klassestørrelsen påvirker læringen. Det kan sagtens være, at læringen også afhænger af andre faktorer, men det er denne eventuelle effekt af klassestørrelsen, jeg vil forklare. Jeg sætter mig ikke ind i klassen og forsøger at fornemme hele lærings-situationen i al dens kompleksitet. For det lader sig ikke gøre, vil jeg mene." ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

ANDERS HOLM

Anders Holm, professor ved Institut for pædagogisk psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

WWW | www.dpu.dk/om/ahol

GRISEN BLIVER IKKE TUNGERE AF AT BLIVE VEJET

Kvaliteten i folkeskolen bliver ikke bedre af flere test og evalueringer, derfor foreslår **Peter Dahler-Larsen** et dokumentationsstop. Det kan tvinge politikerne til at overveje, hvad der er vigtigt at vide – og til at undersøge, hvad der faktisk virker.

* Hvordan står det til med de tosprogedes danskundskaber? Er danske skoleelever blevet bedre læsere? Og hvordan klarer de sig i forhold til de øvrige OECD-lande?

Der er dømt test, måling og evaluering i den danske folkeskole. Og det i et sådant omfang, at professor i evaluering ved Syddansk Universitet Peter Dahler-Larsen nu foreslår et dokumentationsstop.

”Det er selvfølgelig en drilleidé. Men min pointe er, at hvis man indførte et dokumentationsstop, ville man tvinge politikerne til at prioritere, hvad de vil vide. Lige nu ligger der i retorikken, at bare vi måler, sker der en forbedring og en udvikling. Vi skal teste og teste – helt ind til knoglerne. Underforstået at hvis vi blot tester, så får vi styr på kvaliteten. Men grisen bliver altså ikke tungere af at blive vejjet.” →

“HVIS MAN INDFØRTE ET DOKUMENTATIONS-STOP, VILLE MAN TVINGE POLITIKERNE TIL AT PRIORITERE”

Peter Dahler-Larsen mener, det er helt legitimt at stille krav om, at skolen fortæller resten af samfundet, hvad der sker, men han er irriteret over, at man sætter lighedstegn mellem måling og kvalitetsudvikling. Der skal nogle mere interessante mekanismer til at skabe udvikling, siger han:

“Det er jo ikke som at måle antallet af trafikofre. Kvalitet i skolen er svær at måle – og noget vi diskuterer meget. Når man sætter ind med målinger for at rationalisere, får man ikke mere kvalitet, men man risikerer at gøre selve det, der måles på, til kvalitet, og i værste fald kan det sætte vores kvalitetsbegreb over styr.”

“Teaching to the test” er en af de farer, han peger på. Og det har, som han siger, en række afledte virkninger. For eksempel at man er nødt til at revidere, hvad man underviser i, for det er ikke alt, der egner sig til test. Inden for biologien for eksempel vil et spørgsmål som, ‘hvad spiser haren?’, vinde over et spørgsmål som, ‘hvordan forstår man økologiske sammenhænge?’, fordi det er nemmere at teste.

“LIGE NU LIGGER DER I RETORIKKEN, AT BARE VI MÅLER, SKER DER EN FORBEDRING”

UNDERSØG OM DET VIRKER

Der er, ifølge Peter Dahler-Larsen, stor forskel på, hvordan test virker fra land til land. I Sverige har test i højere grad vundet indpas i skolen, og man har bedre erfaringer med at bruge målinger og evalueringer konstruktivt i den svenske grundskole.

Og selv om Peter Dahler-Larsen ikke kan sige, hvad der præcis gør det, peger han blandt andet på, at man har valgt at koncentrere sig om et mindre antal test – i matematik, engelsk og svensk, og så har man gjort noget ud af at undersøge, hvad der virker, ved at spørge elever, forældre og lærere.

“I Danmark har vi har en alt for lang tradition for ikke at undersøge, hvordan noget virker. De nationale test er et fantastisk eksempel. Først gør man dem obligatoriske, og derefter undersøger man, om de virker. Hvorfor lavede man ikke en

dummy i Vissenbjerg Kommune og undersøgte grundigt, hvad der fungerede, før man gjorde testene obligatoriske på landsplan?”

FOLKESKOLEN ER IKKE EN VIDENSKULTUR

Netop det, at man ikke systematisk undersøger, hvad der virker – og bruger den viden, man har, ser Peter Dahler-Larsen som en af årsagerne til, at test og evalueringer har mødt stor modstand i den danske folkeskole.

“De, der vil teste, er gået til angreb på skolen med en meget borgerlig retorik om, at ‘nu skal vi fandeme teste’. I stedet kunne de have sagt: Lad os starte et nyt sted, lad os lytte til, hvad I gør, og bruge det, I ved – lad os prøve at vidensbasere.”

Peter Dahler-Larsen tror på, at vidensbasering er håbet, hvis man skal have øje på de mere komplekse mekanismer. På den måde kan man skabe et evalueringssystem, der rent faktisk bidrager til at udvikle kvaliteten i den danske folkeskole. Men han erkender, at det ikke er nogen nem øvelse, for den danske folkeskole er ikke en videnskultur. Tværtimod hviler den danske folkeskole på en lang tradition om først og fremmest at være et åndeligt fællesskab, der handler om værdier.

Det betyder, ifølge Peter Dahler-Larsen, at den danske lærer har legitimeret sig ved at være en fællesskabsperson frem for en vidensperson, og at man ikke har tradition for at undersøge praksis. Man har ikke tradition for at se en sammenhæng mellem pædagogisk praksis og empiriske undersøgelser. Og derfor er det, som Peter Dahler-Larsen siger, svært for mange lærere at gå i dialog om til tider hovedløse test og målinger – og for eksempel sige: Vi ved bedre end læseundersøgelsen – og vi har tre forslag til, hvad vi kan gøre.

Han sammenligner med lægeverdenen, der har en helt anden tradition for at undersøge sig selv.

“Det var jo ikke først og fremmest en eller anden kvalitets-konsulent, der tvang lægerne til at lave evalueringer. Nej de spurgte sig selv: Hvorfor døde han i går? Og var der noget, vi kunne have gjort anderledes? Kunne vi undersøge, hvad der virkede? De har en udviklet praksis i deres eget fag. Og derfor kunne de aldrig været blevet ramt af et chok, som lærerne gjorde ved PISA. De danske lærere har manglet den vaccine, der skal til – den viden, der gør dem i stand til at sige, vi ved bedre end læseundersøgelsen, og vi ved, hvad der skal til,” forklarer Peter Dahler-Larsen.

Han skynder sig at tilføje, at der selvfølgelig også kan være grund til at lytte til lærernes modstand. Særligt i en tid, hvor det kan være svært at se legitimiteten i de krav, der bliver stillet om test og evaluering.

"DET ER JO IKKE SOM AT MÅLE ANTALLET AF TRAFIKOFRE. KVALITET I SKOLEN ER SVÆRT AT MÅLE - OG NOGET VI DISKUTERER MEGET"

FORKÆRLIGHED FOR TAL

I den vestlige kultur har vi en forkærlighed for tal og en tendens til at læse tal som den rene sandhed. Det gælder, ifølge Peter Dahler-Larsen, også når vi taler test og evalueringer i folkeskolen – både blandt fortalere og blandt modstandere.

"Jeg tænker, at de, der er store tilhængere, og de, der er store modstandere, er lige dumme. I begge tilfælde antager man, at målingen giver hele sandheden. Tilhængerne siger: Det er godt, eller det er skidt, og modstanderne siger: Det kan man ikke måle. I stedet kunne man sige: Jo, det kan man faktisk godt, men man kan diskutere, hvad det siger noget om. Internationale læseundersøgelser kan for eksempel godt sige noget, men de er da absolut diskutabelt," fastslår Peter Dahler-Larsen.

Han kalder de ranglister af skoler, som blandt andet CEPOS offentliggør, for fantastiske, fordi de netop viser, hvor lidt der skal til for enten at kvalificere eller underminere validiteten.

"Lad os sige, at Hjalteskolen kommer ud som nummer et, så er der nogen, der tror, de ved noget helt essentielt om skolekvalitet ved at kigge på Hjalteskolen. Men det fede er, når man kører samme analyse to år i træk. Så ser man, at de flakser. Nu er Hjalteskolen måske nummer 866. Og det tyder på, at målingen siger mere om elever, lærere, censorer og den test, der bliver givet - end om skolens kvalitet. Men det kan man jo finde ud af, hvis man læser den slags tabeller kyndigt."

VERDEN ER IKKE PERFEKT

Peter Dahler-Larsen har, som han siger, ikke en forestilling om, at verden fungerer perfekt – at man som i oplysningstiden hele tiden bliver klogere. Men han har et håb om, at viden bruges nogenlunde reflektivt og nogenlunde demokratisk. Og selv om han efterlyser, at man bliver bedre til at undersøge virkemidler frem for at sammenligne tal og skoler, ser han nogle fremskridt i den skolepolitiske debat. Blandt andet var der ved sidste års PISA-undersøgelse en diskussion om, hvad PISA-resultaterne sagde noget om – og hvad de kunne bruges til. Det var, ifølge Peter Dahler-Larsen, ikke sket for nogle år siden.

Men han ser også en anden tendens – nemlig ønsket om at ville sikre. Og bare vi måler, så kvalitetssikrer vi. Han studser

over, om det er noget, der er slået igennem efter 11. september. Ideén om, at vi skal forbygge og virkelig sikre, at der ikke sker et eller andet ubehageligt. Også selv om det, der er ubehageligt, sker i meget sjældne tilfælde.

"Jeg tror, der er mange i dag, der abonnerer på idéen om, at bare noget forebygger og sikrer, så er det vejen frem. I gamle dage havde vi evaluering med henblik på at lære noget om, hvad vi havde gjort. Vi erkendte, at fremtiden var usikker. Efter at vi har gjort evaluering obligatorisk, er det som om, vi skal sætte os på fremtiden, inden den er indtrådt."

Og spørgsmålet er så, ■ hvad det er for en uddannelse, vi skaber, påpeger Peter Dahler-Larsen.

"Der er begavede forskere og erhvervsfolk, der peger på, at det i hvert fald ikke er grænseoverskridende og spændende iværksættere, der kommer ud af defensiv tænkning på test, sikring og standardisering."

Af Eva Frydensberg Holm
efh@dpu.dk

Læs mere...

Peter Dahler-Larsen (2006): Evalueringskultur - Et begreb bliver til, Syddansk Universitetsforlag

Peter Dahler-Larsen (2008): Kvalitetens beskaffenhed, Syddansk Universitetsforlag

"I DEN VESTLIGE KULTUR HAR VI EN FORKÆRLIGHED FOR TAL, OG EN TENDENS TIL AT LÆSE TAL SOM DEN RENE SANDHED"

PETER DAHLER-LARSEN

Peter Dahler-Larsen er professor ved Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet, hvor han forsker i evaluering i den offentlige sektor.

WWW | www.sam.sdu.dk/ansat/pdl

DET KÆRLIGE MØDESTED MELLEM KVANTITATIVE OG KVALITATIVE FORSKERE BLIVER IKKE OVERRENDT

Kvalitative og kvantitative forskere er ikke slyngveninder. Faktisk frastøder de hinanden. Adjunkt **Jens Bruun** fra Institut for Pædagogisk Filosofi vurderer muligheder for, at sød musik kan opstå mellem traditionelt fjendtlige forskere.

* Dekan Lars Qvortrup slår for tiden til lyd for, at "pædagogisk forskning ikke skal være enten-eller, men både-og. Både kvalitativ og kvantitativ, både videnskabsfunderet med test og evalueringer og erfaringsbaseret".

Ønsket om sammenkoblingen af det kvalitative og det kvantitative (herefter K+K) knytter sig til tidens evidens-diskurs, hvor Qvortrup i forskellige sammenhænge har peget på dobbeltheden af det engelske evidence og det franske évidence. Med Qvortrups ikke uelegante formulering lyder forskellen sådan her: "Det ene sted - som 'evidence' - konnoterer det tal, naturvidenskab, kausalitet. Når noget er evident, er det sandt i forhold til høj-formaliserede sandhedskriterier. Det andet sted - som 'évidence' - konnoterer det erfaringer og sædvane. Når noget er evident, er det selvfølgelig". For Qvortrup er K+K problematikken endvidere relateret til en bestemt type af produkt, hvor den kvalitative forskning angiveligt ikke er leveringsdygtig. Som det hedder: "det er meget karakteristisk, at der på DPU i alt overvejende grad har været kvalitativ forskning, som har haft ambitioner om at være beskrivende. Men den har metodisk set ikke kunnet være generaliserende". Samtidig med ønsket om mere generalisering slår Qvortrup fast, at "et af de problemer, vi skal forholde os til, er, at evidence og évidence gøres til hinandens fjender".

Hvis vi ser ud i DPU's omverden, så er det værd at bemærke, at K+K – under betegnelsen "Mixed Methods" – er ved at etablere sig internationalt som et nyt pragmatisk paradigme. Så lad os lige rekapitulere, hvad det er, der søges forbrødre i tidens *pragmatik* og tidens *evidenskrav*.

Ganske ofte italesættes forholdet mellem K+K alene som en *metodediskussion*. Den begavede kommentar hertil er typisk, at der under metodediskussionen ligger en mere grundlæggende epistemologisk og ontologisk diskussion gemt. Dette peger på, at K+K diskussionen ikke kun kan tages som en metodediskussion, der gør det kvalitative og det kvantitative til et kombinationsproblem. For det berører også *forskning*, hvilket bringer et integrationsproblem på banen. Forholdet mellem K og K stiliseres typisk som en lang række modsætningspar:

Kvantitativ	Kvalitativ
Spørgeskema	Case
Præcision	Følsomhed
Bredde	Dybde
Det normale	Det typiske
Systematik	Fleksibilitet
Gentagelig	Situationel
Universel	Kontekstuel
Forklaring	Forståelse
Realistisk	Hermeneutisk
Det repræsentative	Det individuelle
Objektiv	Subjektiv
Numerisk	Kategorial
Generel	Unik
At måle	At konstruere
Årsagssammenhæng	Interaktion
Lovmæssig	Kontingent
Værdifri	Normativ
Gentagelig	Singulær
Deduktion	Induktion

Disse modsætninger har det som bekendt med at dele vandene, da det er vanskeligt at befinde sig på begge sider samtidig, selv om det *netop ikke* altid er umuligt. Og diskussionerne og ambitionerne i forholdet mellem det kvantitative og det kvalitative kan gøres endnu mere komplekse, fordi modsætningerne kan udspille sig på mange niveauer af forskningsprocessen. For eksempel i forhold til:

Dataformen	(kategoriale og numeriske)
Dataindsamlingen	(deltagerobservation og spørgeskema)
Argumentationsformen	(induktion og deduktion)
Analysen	(fortolkning og forklaring)
Ontologien	(konstruktivisme og objektivisme)
Epistemologien	(konstruktivisme og objektivisme)
Omfangslogikken	(ideografisk og nomotetisk)

Med andre ord er K+K langt fra en entydig affære, men kan foregå på forskellige niveauer og måder, hvor mulighederne for kombination eller integration er forskellige. Et forsøg på at integrere K+K på et givent niveau vil således ofte medføre, at hele modsætningsrækken følger med. Det er således svært at isolere K+K *forskningsproblematikken* til afgrænsede dele.

Grundspørgsmålet for refleksionen over K+K forskning er under alle omstændigheder, om den har en eller anden slags synergieffekt. Altså om forskningsresultatet af en K+K undersøgelse er mere end summen af de respektive kvantitative eller kvalitative undersøgelser. En kortlægning af området konkluderer, at K+K forskning modsat ambitionen og tankegangen oftest blot er en mekanisk kombination af de to typer, men at en egentlig integration stort set ikke er eksisterende. Det hænger sammen med, at K+K projekter angiveligt næsten aldrig reflekterer over forholdet mellem epistemologi og ontologi, men alene kombinerer *metoder*. K+K *forskning* er i praksis et uopdyrket land. Det hænger givetvis sammen med, at den

traditionelle skillelinje - tænkt traditionelt - ikke rigtig lader sig overskride.

Vejen frem forekommer altså vanskelig, men måske kan man finde en vejviser for K+K i den kvantitative lejr gamle hovedborg. I artiklen "Hvad er evidens i uddannelser og i professioner?" indleder professor Peter Allerup med at citere Georg Rasch for at have sagt, at alle undersøgelser *dybest set* er kvalitative. Provokerende sagt eller ej, så er det interessant, at netop Rasch havde det synspunkt, da hans statistiske teori har stor indflydelse på de kvantitative metoder i disse års internationale komparative undersøgelser som PISA, der tager former efter Rasch-skalaerne. Paradoksalt nok får vi ifølge Rasch dybest set kun *mere kvalitativt* ved at arbejde mere kvantitativt. Uden at gøre mig alt for klog på Rasch så kan man pege på, at den kvantitative forskning altid beror på en *kvantificering* af noget *kvalitativt*. Der skal med andre ord konstrueres en numerisk målestok som forudsætning for, at man overhovedet kan tale om at måle 'noget'. I den forbindelse kan man blot pege på, at de bedst fungerende *kvantificerede* baggrundsvariable, såsom 'antal bøger hjemme' eller 'antal års erfaring', netop fungerer så godt statistisk, fordi den kvantitative enhed er en *kvantificeret* størrelse, der dybest set er kvalitativ. Det er eksempelvis evident på den franske facon, at det ikke handler om bøgernes antal i sig selv, men om en grad af belæsthed.

I al sin banalitet forekommer det med andre ord nærliggende at gøre opmærksom på, at statistik kan anskues som en konstruktion. Og principielt vel også betragter sig selv som en konstruktion. I et sådant perspektiv er problemet vel egentlig 'kun', at statistik oftest *anvendes*, som om den er årsagsforklarende, det vil sige som en objektiv metode med en realistisk lovmæssig ontologi. Det er ikke nødvendigvis statistikens skyld, men den i princippet induktive – kvalitative – statistik fortolkes ud fra den banale misforståelse, at når man måler noget med en objektiv metode, så måler man et Noget validt. Derved sker en fejlslutning fra metode til ontologi, fra induktion til deduktion. Man kunne sikkert komme langt i K+K integrationen, hvis misbrugerne ville indrømme, at de i statistisk forstand reliable skalaers *latente* variabel svarer til den kvalitative forsknings analytiske objekt, hvorfor validiteten principielt *altid* står til diskussion. Det er blot en vanskelig sygdomserkendelse for misbrugerne, da omfangslogikken jo så bliver mindre. Og det er et problem, når omfangslogikken er målet. For dem som forstår evidens på den franske måde, er påberåbelsen af det evidente – på den anden siden af kanalen – i sig selv ideologisk, hvilket kendes fra den almindelige folkelige visdom, at statistik kan misbruges til hvad som helst.

I parentes bemærket kan de klassiske kvantitative dyder om objektivitet, gentagelighed, reliabilitet og validitet dog udmærket stå tilbage som aspekter af en forskningsethos også for en ikke-essentialistisk forskning. Selv om dyderne udgør umulige idealer, kan de ikke desto mindre stadig fungere som idealer.

Når det er en ide at henvise til Rasch, så er det, fordi han med indrømmelsen af, at alt "*dybest set*" er kvalitativt, kan beregne sandsynligheden for, at den stokastiske forskningsvariabel i form af hændelsen K+K forskning vil forekomme som værende lig nul

ganget med uendelig mange tilfælde. Eller udtrykt anderledes: $P(X = K+K) = 0 \times \infty$. Man skal så blot erindre sig, at sandsynligheden for K+K's udbredelse afhænger af normalfordelingen af aftagergruppernes behov og af DPU's behov for at imødekomme sin omverden hurtigt og fleksibelt. Og hvis aftagerne ønsker en kombination af K+K, ja så vil K+K – om ikke i virkeligheden så i det mindste som virkelig diskursiv konstruktion – naturligvis forekomme i rigt mål.

Som sagt knytter forestillingen om K+K forskning sig ofte til en ide om, at der må kunne opstå en synergisk situation, fordi der jo samtidig kommer *mere* kvantitet og *mere* kvalitet. Imidlertid er pointen med ovenstående betragtninger, at man med fordel kan konstruere mødestedet for K+K ved at revurdere omfangslogikken.

Et bud kan være, at K+K kan finde sted i en praksis, som er såvel *mindre* kvalitativ som *mindre* kvantitativ. Noget sådant fordrer, at man omfangslogisk både afstår fra 'den totale objektivitet', der opstår ved at koble essentialistisk epistemologi med essentialistisk ontologi. Desuden skal man afstå fra 'den totale subjektivitet', der opstår ved at koble konstruktivistisk epistemologi med konstruktivistisk ontologi. Mulighedsfeltet skulle så være en forskningspraksis, hvor omfangslogikken befinder sig i det mellemværende, der kan opstå ved på den ene side at anskue det individuelle *som mere end* individuelt, nemlig som det sædvanlige eller typiske. Og på den anden side ved at anskue den kvantitative generalisering *som mindre end* universel, nemlig som populationsafhængige normalfordelinger – eller som et mellemværende mellem det sociale og det kulturelle.

Den afgørende pointe ved en sådan forskning skulle således være, at den - i og med den besinder sig på en *mindre* omfangslogik og en *mindre* udsigelseskraft - reelt bliver mere troværdig. I princippet er det ikke umuligt, at K+K kan træffes, men et sådant mødested baserer sig altså på en samtidig svækkelse af to af tidens dominerende ideologier: Af individualiseringen på den ene side og af den evidensbaserede generalisering på den anden side. Med andre ord må mødet få karakter af en dobbeltbundet indrømmelse af det kvalitatives kvantitet og det kvantitives kvalitet. Hverken for forskningspolitikken eller for den politiske forskning er det et særlig interessant perspektiv, så mødestedet bliver nok ikke overrendt. ■

JENS BRUUN

Adjunkt ved Institut for Pædagogisk Filosofi, DPU, og tilknyttet DPU's forskningsprogram i socialanalytisk samtidssdiagnose. Han har i de senere år arbejdet med internationale komparative undersøgelser. Blandt andet har han fungeret som projektleder for Danmarks deltagelse i det internationale forskningsprojekt Civic Education Study

WWW

www.dpu.dk/om/jebr

1 <http://www.gymnasieskolen.dk/article.asp?page=21801>

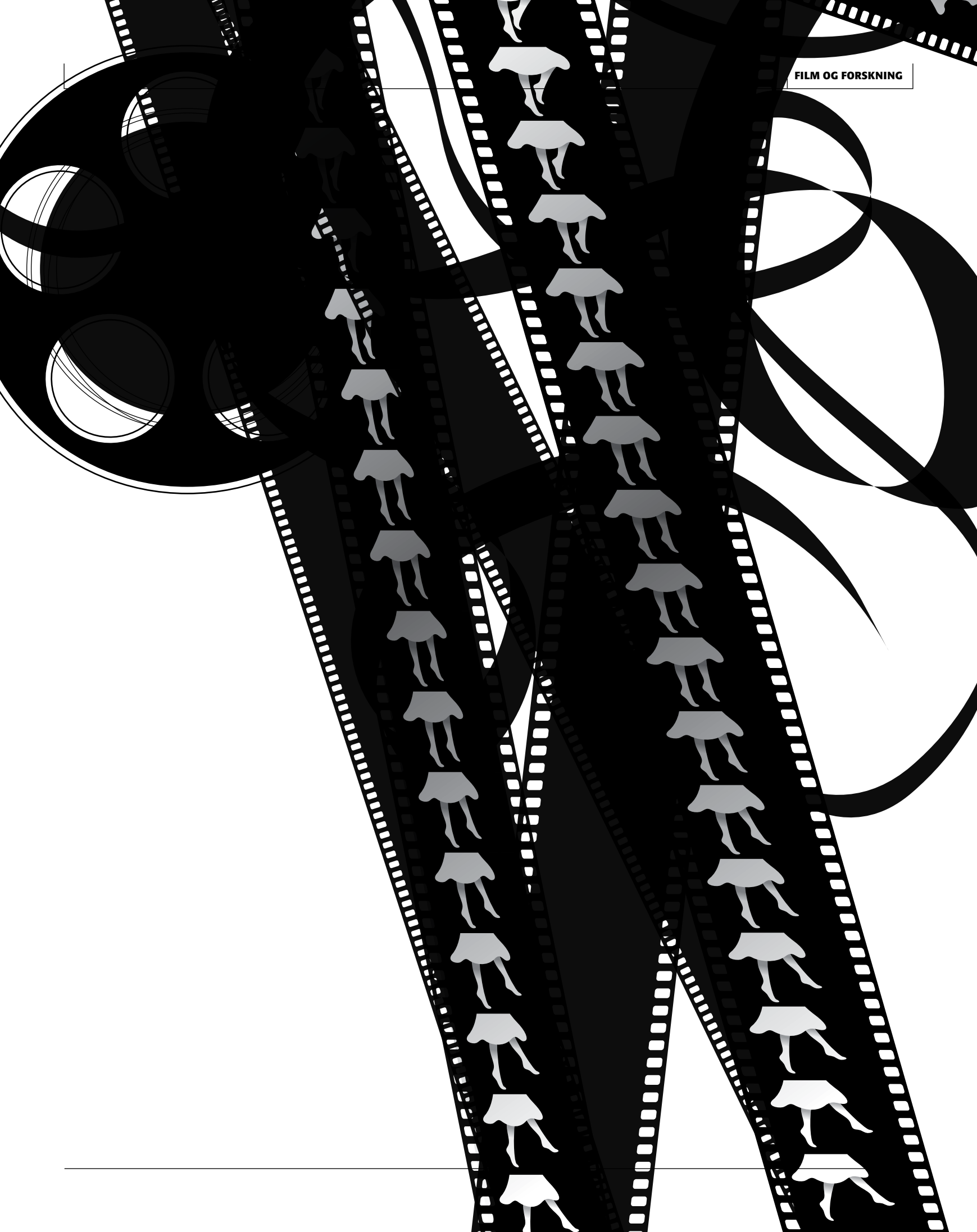
2 <http://www.information.dk/153716>

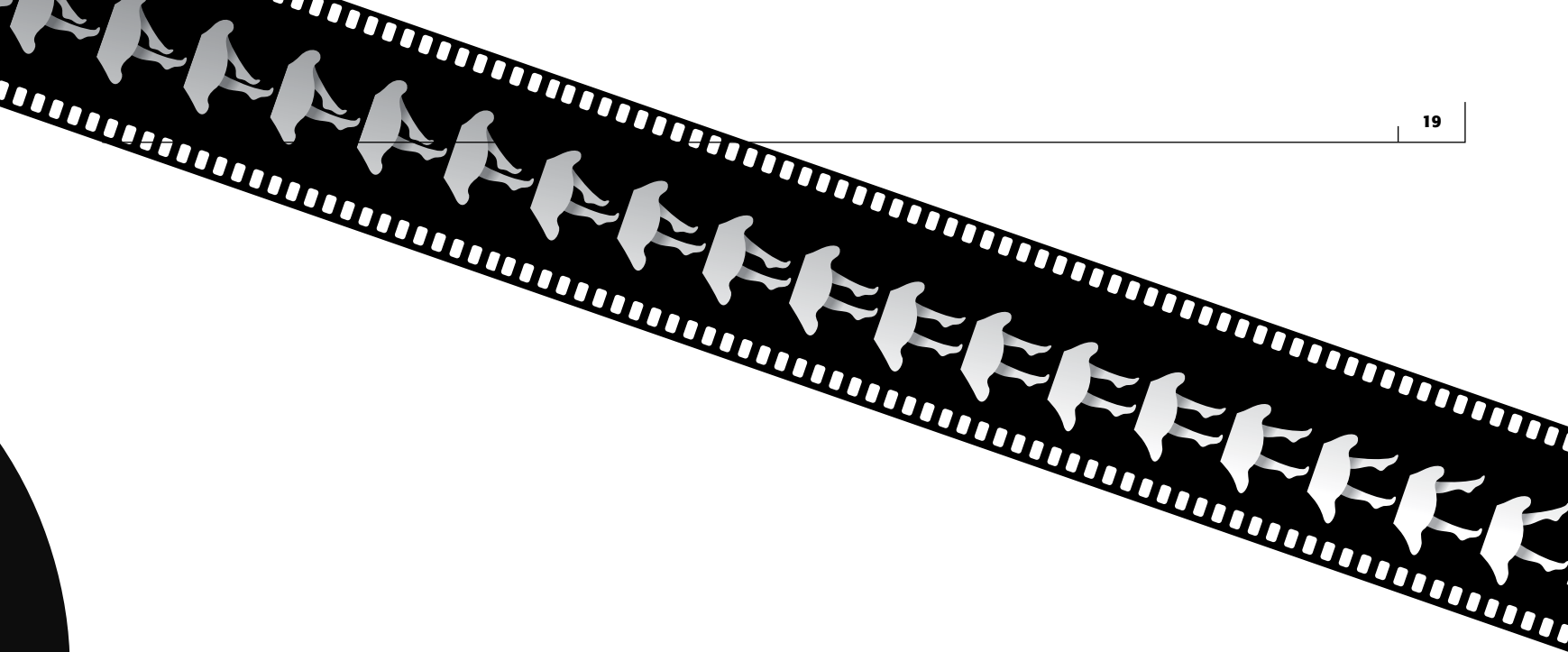
3 Se note 1

4 Se note 2

5 Alan Bryman: Barriers to Integrating Quantitative and Qualitative Research, Vol 1, Sage Publications 2007

6 <http://cvustork.dk/hvaderevidensiu1055.asp>

KAN FORSKERE FILME SANDHEDEN FREM?

FORSKERE ER BEGYNDT AT BRUGE VIDEOKAMERAER I FORSKNINGEN. DE LEVENDE BILLEDER RIVER OS ALLE MERE MED, MEN RISIKERER OGSÅ AT RIVE FORSKERNE UD AF DISTANCEN TIL DET, SOM DE STUDERER.

* Agnes slynger af al kraft gyngen imod veninden Chili. Det hårde træ suser forbi den lille pige. Chili vakler et par skridt baglæns, og med et desperat blik trækker hun sit sidste våben: "Jeg siger det til min mor!"

Dette hverdagsdrama foregår i et hjørne af en børnehave i Danmark, hvor ingen voksne hører Chili kalde. Men udviklingskonsulent og kunster Søren Kjær Jensen, fra Learning Lab Denmark, har filmet og fanget scenen og formidler den nu videre.

Hvorfor filmer du dem, hvorfor observerer du ikke bare med det blotte øje?

"Jeg synes ikke, man ser rigtigt på børn. Jeg vil skrive en historie på lærredet om, hvad der sker dernede i børnehøjde. Hvordan institutionsverdenen opleves og sanses fra børnenes perspektiv. Konkret fører jeg kameraet i børnehøjde. I scenen med skænderiet ved gyngen er kameraet omme bag ved Agnes. For jeg vil gerne vise situationen fra hendes side. Vi er med børnene og føler deres frustration og usikkerhed i situationen. Formålet er at skildre barnets vej gennem institutionerne. Der henne hvor du ellers ikke kan se dem," siger Søren Kjær Jensen.

Klippet med Agnes og Chili stammer fra et forskningsformidlingsprojekt, hvor Søren Kjær Jensen har fulgt en gruppe

børn i alderen 0-18. Projektet munder blandt andet ud i en temaaften på DR2 i august 2008. Men hvad har Søren Kjærs fjernsynsudsendelser at gøre med seriøs og fornuftig forskning? Hvad har TV2's Plan B udsendelser og andre udsendelser med forskning at gøre. Det har *Asterisk* talt med Søren Kjær og lektor Anne Maj Nielsen fra Institut for Pædagogiske Psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole om.

... MERE MÅDEN DU SIGER DET PÅ

Hvorfor er det interessant at bruge videooptagelser i en pædagogisk forsknings sammenhæng?

"Det særlige ved video som observationsredskab er, at du kan få en stor del metakommunikationen med. Ordene i det vi siger, står aldrig alene. Det er alle de ledsagende udtryk, der udgør klangbunden for ordene. Metakommunikation er alt det rundt om. Det er pauserne, gestikken, mimikken, måden at placere dig på i rummet. Det er alt det, som bidrager til, at det talte sprog får de betydninger, det får. Holbergs lille stykke: "Nej" er et mesterstykke i metakommunikation. Nej viser sig jo at betyde alt muligt andet end nej hele stykket igennem, fordi der er alle de andre udtryksformer med" siger Anne Maj Nielsen.

DET ER IKKE DET, DU SIGER, DET ER MÅDEN, DU SIGER DET PÅ

Det lyder næsten som om, vi skal til at istemme Sanne Salomonsens sang om, at det ikke er det, du siger, men det er måden du siger det på, som kommer i centrum?

Ja, i en vis forstand, siger Søren Kjær Jensen. Vores livshistorier og erfaringer er indskrevet i kroppen. Du finder ofte de mest interessante informationer uden for det sagte. Sandheden ligger ofte i metakommunikationen. Vi har ikke sprog, der fuldkomment dækker alt det uden om ordene. Men med kameraet kan du indimellem fange noget af den sanselighed, de måder vi også er på, og som vi ellers ikke fanger. Indimellem er det, som om at man får hul igennem til det virkeligt levede liv.

Hvordan det?

"En af mine kolleger har lavet et klip med en lille pige som danser. Billedkvaliteten og lyden er ad helvede til, men der sker noget på de billeder, som er helt fantastisk. Der sker noget helt usædvanligt, ja nærmest noget guddommeligt på det der klip. Uanset om det er forskere eller forældre, der ser det, så siger de: 'Eij, det er fantastisk det her ikke. Her får vi virkelig en meget direkte adgang til noget, som føles meget tæt på,'" fortæller Søren Kjær Jensen.

KAMERAET BRUGES TIL AT SKABE FORTÆLLINGER

Betyder det, at forskere med et kamera viser os hele sandheden om verden?

"Nej", siger Anne Maj Nielsen og forklarer: "Forskning er ikke en aktivitet, der nødvendigvis leder frem til én sand historie. Forskning om mennesker kan undersøge forskellige perspektiver, oplevelser og fx læreprocesser og finde forskellige sammenhænge. Med videooptagelser kan man registrere samspil, og de giver både mulighed for, at man som forsker kan gense de optagne situationer, så de kan analyseres nærmere, og for at deltagerne kan se deres egne måder at forholde sig på og kommunikere på. Begge dele kan bidrage til pædagogisk forskning og udvikling. På den måde er kameraet et redskab, der kan bruges til dataindsamling.

Noget andet er, at videooptagelser også kan bruges til formidling af bestemte sammenhænge, som er fundet i forskning. Og der er også muligheder for at vise forskellige perspektiver. For eksempel ser vi i Robert Altmans film *Short Cuts* en filmisk formidling af mange parallelle forløb, der ikke blot er en sammenhængende historie. I *Short Cuts* er mange forskellige fortællinger viklet sammen på forskellig vis, men de forskellige aktører ved som regel ikke, at de har indflydelse på hinandens liv. Det er ikke én historie, det er mange slags historier. Det samme kamera kan se mange forskellige ting. Det er dit begær efter at se noget bestemt, som definerer det, du ser".

DU FINDER OFTE DE MEST INTERESSANTE INFORMATIONER UDEN FOR DET SAGTE.

Men betyder det, at forskning og de forskningsbaserede sandheder altid skal udtrykke sig på papir i et andet medie og gerne i lange og uforståelige sætninger?

"Nej ikke nødvendigvis. De levende billeder kan rive dig med i et følelsesmæssigt engagement. De aktiverer alle de erfaringer, du selv har. Alt det som du kan knytte dig til, medbetydninger til det, der bliver vist på filmen. Derfor er film fremragende til at formidle med. Men skal filmen som din dataindsamling tælle som forskning, så må du distancere dig – og ikke lade dit

NÅR MAN HAR EN HAMMER, HAR MAN EN TENDENS TIL AT FINDE SØM ALLE VEGNE.

umiddelbare emotionelle engagement lede analysen. Du må styre din opmærksomhed, fx ved hjælp af teoretiske begreber, der i forskningen styrer blikket. Derfor må enhver analyse i en forskningssammenhæng være mere end billedoplevelsen og omfatte en begrebsmæssig analyse: Du har en optagelse, den er dit materiale, som du analyserer ud fra, hvad du vil undersøge ved at bruge dine faglige redskaber: begreber, teori og analysemetoder. Materialet kan vise sig at handle om mange ting: magt, interesse, synlighed, kønsidentitet, identifikation, osv."

FOR EN HAMMER ER ALTING SØM

Søren Kjær Jensen nikker og siger: "En af mine venner er filmklipper, og han siger altid: "Søren du skal huske, film er bare en registrering af overflader, det er bare lys og skygger og farver. Det er ikke den endelige sandhed". Det er vigtigt for mig at blive mindet om. For jeg er selv meget naiv. Jeg bliver hele tiden forført af det, jeg ser. Så jeg skal hele tiden have hjælp til at tænke, at der også kunne være nogle andre perspektiver på sagen. Jeg er som filmmager også klar over, at film kan blive for optaget af "at være film", så formen og æstetikken kommer til at forføre én og fylde for meget. Som Abraham Maslow sagde: "Når man har en hammer, har man en tendens til at finde søm alle vegne".

For at bryde sin naivitet viser Søren Kjær Jensen optagelserne til forskere – og filmer forskeres reaktioner på og analyser af det filmede.

"En forskers umiddelbare reaktion på gyngescenen var: "Her har man tydeligvis ikke arbejdet ret meget med, hvordan man er en god kammerat". En anden forsker brugte metaforen: "Jamen, Agnes er jo Bamse – ligesom i Bamse og Kylling. Hun tromler!" Lederen af Børnerådet siger: "Nå, men de piger der, de klarer det fint. De kan forhandle sig ind og ud af konflikter". Forskellige folk ser rigtig meget forskelligt i den samme scene. Det minder mig konstant om, at når jeg er ude med et kamera, så er mit blik styret af min opfattelse af, hvad der sker" fortæller Søren Kjær Jensen.

Er konsekvensen ikke blot, at du gør alle fortolkninger lige rigtige? Forskerens vinkel eller din kameravinkel på forskeren bliver lige så sand som din vinkel på børnene?

"Fordelen ved kameraet er her, at man bliver meget bevidst om, hvilken position man selv har, og hvilket perspektiv verden betragtes fra. Det fysiske ved at bruge et videokamera bliver meget interessant, fordi det meget direkte peger på, om du er herude eller herinde, oppe eller nede med kameraet. I det hele taget gør legen med perspektiverne os meget bevidste om vores positioner," siger Søren Kjær Jensen.

Anne Maj Nielsen er enig: "Videokameraet er et fremragende redskab til selvrefleksion. Det giver mulighed for at se sig selv og sin praksis udefra og skifte perspektiv. Og det som diskurspsykologien og dekonstruktionen kan, er at pille historier fra hinanden og vise, at det vi er vant til at se på en bestemt måde, netop ikke er andet end vanemæssigt. Kameraet kan vise os, at det kunne ses anderledes, fra en anden vinkel, og det udfordrer de etablerede og vanemæssige sandheder. Og det er ikke at gøre alt lige gyldigt, men at vise alternative perspektiver." ■

Marie Fugl
mafu@dpu.dk

SØREN KJÆR JENSEN

Søren Kjær Jensen. Udviklingskonsulent ved Learning Lab Denmark, DPU. Arbejder for tiden på en DR2 temaaften med fem dokumentarfilm om børns liv fra vuggestue til gymnasium.

WWW | www.dpu.dk/om/skj

ANNE MAJ NIELSEN

Anne Maj Nielsen. Lektor ved Institut for Pædagogisk Psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Medforfatter til bogen: "Video i pædagogisk forskning – krop og udtryk i bevægelse". Hovedland 2003.

WWW | www.dpu.dk/om/amn

LÆREPLANERNES VEJ FRA LOV TIL VIRKELIGHED

INDFØRELSEN AF PÆDAGOGISKE LÆREPLANER ER ET INTERESSANT CASESTUDIE I MØDET MELLEM LOV OG PRAKSIS. IMPLEMENTERINGEN BLEV IKKE EN LINEÆR FORMIDLING AF VIDEN NED GENNEM SYSTEMET. SNARERE EN KOLLEKTIV LÆREPROCES, HVOR SLUTRESULTATET IKKE KUNNE FORUDSIGES.

* VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov.

Den 1. august 2004 blev pædagogiske læreplaner indført ved lov i Danmark. Med Dronning Margrethes velsignelse vedtog Folketinget en ændring i loven om social service og banede dermed vejen for indførelse af læreplaner i daginstitutioner.

Efter flere års diskussioner af behovet for at professionalisere arbejdet i dagpleje, vuggestuer og børnehaver, blev læreplanerne indført for at styrke og dokumentere de 0-6 åriges læring og udvikling.

Specialkonsulent Jesper Olesen fra Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole har sammen med en række forskerkolleger netop udgivet antologien 'Når loven møder børns institutioner' på Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Bogen handler ikke så meget om, hvorvidt læreplaner virker eller ej. Det er i højere grad et casestudie i den proces, der fandt sted under implementeringen af loven.

Det vil sige, hvad der skete, efter at et flertal i Folketinget havde trykket på den grønne knap i 2004.

Bogen anlægger et netværksbaseret perspektiv på implementeringen, og fokus er rettet mod de pædagogiske institutioner, der i sidste ende skulle realisere læreplanerne. Spørger man antologiens redaktør, Jesper Olesen, siger han, at bogens vigtigste pointe er, at implementeringen viser, at en lov ikke bare gennemføres top-down.

"Det var ikke bare en proces, hvor viden blev formidlet fra en vidende part til en part, der manglede viden. Når man intervenserer, sker det aldrig ud i et tomt rum. Der var noget i forvejen – organisationer, kulturer, hierarkier og magtrelationer. Den måde loven blev mødt på, havde meget stor betydning for, hvordan den kom til at virke. Det ved lovgiverne selvfølgelig godt, men det er, som om de alligevel glemmer det, når de sætter nye politiske tiltag i søen."

"MAN ØNSKEDE AT VISE, AT PÆDAGOGISK ARBEJDE IKKE BARE HANDLEDE OM AT PASSE BØRN."

MERE DOKUMENTATION

At der fandtes en praksiskultur i forvejen, kom blandt andet til syne omkring læreplanernes krav til dokumentation. Det var nemlig slet ikke noget nyt at dokumentere hverdagen i daginstitutionerne. Kravet om dokumentation støttede derfor sammen med den eksisterende dokumentationspraksis.

Daginstitutioner er nemlig udpræget brugerorienterede organisationer, fordi forældrene er i kontakt med personalet to gange dagligt – og de forventer at blive informeret om børnenes hverdag, siger Jesper Olesen.

"MED INDFØRELSEN LIGGER DER EN INVITATION TIL, AT ANDRE AKTØRER KIGGER MED OVER SKULDEREN."

"Det er helt almindeligt at registrere, hvornår børnene kommer og går, hvor længe de sover, hvad de får at spise, og hvor de har været på tur. Desuden sprogtester man også børnene," siger Jesper Olesen.

"En stor del af denne dokumentationspraksis er rettet mod forældrene, og den skal forsikre dem om, at børnene er glade, trives, og at alle er med i fællesskabet. Derfor er det for eksempel vigtigt, at alle børn er med på de fotografier, som personalet tager af børnene – og det er vigtigt, at alle ser glade ud. Hvis der mangler et barn, bliver det straks bemærket af barnets mor og far".

I bogen beskrives en institution, hvor personalet løb ind i problemer som følge af de nye læreplaner. Problemet var, at børn, der lærer, ikke altid ser glade ud. Og hvornår skulle personalet så trykke på fotografiapparatets udløser?

"Derfor måtte man introducere en ny type foto, nemlig det glade, lærende barn," siger Jesper Olesen.

LOV MED SPILLERUM

Modellen for implementeringen af loven var, at CVU'erne skulle stå for efteruddannelse af medarbejderne på institutionerne, mens pædagogiske konsulenter i kommunerne og ambassadører blandt pædagoger og ledere skulle sikre den lokale forankring. Undervisningsmaterialet og Informationshåndbogen var forskningsbaseret, idet det byggede på erfaringerne fra Sølv- og Guldprojektet og undervejs blev kvalitetssikret af en forskergruppe fra Learning Lab Denmark.

Loven gjorde det til et krav for dagtilbuddene at arbejde med læreplaner, men der var et vist spillerum for, hvordan arbejdet skulle gribes an. Jesper Olesen siger, at der op til 2004 var en del ideologisk og politisk modstand mod pædagogiske læreplaner. Men da loven blev vedtaget, var accepten større.

"Man ønskede at vise, at pædagogisk arbejde ikke bare handlede om at passe børn, men også om at påtage sig en vigtig opgave. Loven blev set som en mulighed for at udvikle professionen, kompetenceniveauet og anseelsen i samfundet. Man kan betegne pædagogernes holdning som en blanding af åben interesse og bekymring. Var det muligt at indføre læreplaner, uden at det tog tid fra kerneopgaven – nemlig at være sammen med børnene".

NYE AKTØRER PÅ BANEN

Netop børnehavens kerneværdier og retten til at arbejde videre på den måde, som man finder bedst, beskriver lektor Charlotte Palludan i bogen. Her kæmper personalet i en børnehave for retten til at styre institutionens pædagogik. Det sker ved, at den

daglige praksis og implementering af læreplaner finder sted i to adskilte verdener.

"Charlotte Palludan skriver om medarbejdernes kamp for at bevare kontrollen over arbejdet, hvor læreplaner også fysisk bliver skilt ud i et særligt rum. Personalet går ind på personalestuen eller tager på hyttetur, når de skal arbejde med læreplaner. Ud fra det børneperspektiv, som Charlotte Palludan anlægger, er det vanskeligt at se, at arbejdet med læreplaner har den store indflydelse på den praktiske hverdag. Læreplaner præger arbejdet på det symbolske plan, hvorimod det praktiske samvær med børnene er relativt uberørt," forklarer Jesper Olesen

medarbejderne mødte op på kurserne, havde de gjort sig nogle erfaringer og kom med tanker, holdninger og følelser til det at arbejde med pædagogiske læreplaner".

TRADING ZONES

Jesper Olesen siger, at formidlingen fandt sted i såkaldte trading zones, når de centrale aktører mødtes. Det gjaldt for eksempel på de korte efteruddannelseskurser for pædagoger, ledere og konsulenter.

Og den måde, læreplaner blev diskuteret på, hang i høj grad

"AT INDFØRE LÆREPLANER ER IKKE LIGESOM AT VIDEREGIVE EN OLYMPISK FAKKEL."

Daginstitutioner er ifølge Jesper Olesen faktisk et af de sidste steder i den offentlige sektor, hvor man er begyndt at stille krav om evaluering af institutionernes produkt – hvad får forældrene leveret, og hvad får samfundet tilbage?

"Det skaber magtkampe om, hvem og hvordan man gør børnehaven. Med indførelsen af læreplaner ligger der for eksempel en invitation til, at andre aktører – forældre og kommunen – kan kigge med over skulderen og få dybere indsigt i børnenes hverdag – og dermed også pædagogerens arbejde."

Det er også nyt, at pædagogerne skal evaluere hinandens indsats.

"Det bryder normen om, at man ikke kritiserer hinanden, at alle er lige gode, og forskellighed kun er godt. Der er behov for at etablere en kultur, hvor faglighed er noget, man kan tale om, også selv om det føles ubehageligt".

SKER I NETVÆRK

Ifølge Jesper Olesen viser forløbet omkring implementeringen, at processen bedst kan forstås i et netværksperspektiv. Det handler ikke så meget om formidling af viden ned gennem et system, men om dialog mellem parter.

"At indføre læreplaner er ikke ligesom at videregive en olympisk fakkelt, men at mobilisere nogle kompetencer ned igennem systemet. Ser man på processen, kan man se, at det ikke foregår lineært. Det er snarere en kollektiv læreproces, hvor man ikke kan forudsige slutresultatet på forhånd. Hver gang viden overbringes fra en aktør til en anden, sker der en oversættelse, når den nye aktør spørger sig selv, hvordan læreplanerne ud fra deres perspektiv kan forbedre praksis," siger Jesper Olesen.

Implementeringssystemet var bygget op ud fra den forestilling, at lovens intention blev udfoldet og formidlet af CVU-undervisere til to kursister fra hvert dagtilbud i landet, som efterfølgende skulle fungere som ambassadører for projektet over for deres kollegaer, siger Jesper Olesen.

"Men i realiteten var man allerede i gang med at arbejde med læreplaner ude i de enkelte vuggestuer og børnehaver. Da

sammen med deltagersammensætningen på kurset. På kurserne for kommunernes pædagogiske konsulenter, dagplejeledere og områdeledere udviklede kursisterne for eksempel en opfattelse af læreplaner som et redskab til at forandre pædagogikken og læringsmiljøerne i institutionerne.

På et andet kursus for pædagoger, der skulle omsætte læreplanerne til nye initiativer i deres arbejde, blev læreplaner oplevet som en mulig trussel mod børnehavernes værdier, og derfor var medarbejderne mere i tvivl.

Forløbet viser samlet set, at implementeringen var en kompleks læreproces, hvor de centrale aktører arbejdede på at indrullere hinanden i et fælles projekt.

Selv om det kan ligne opskriften på kaos, at alle aktører gav deres egen fortolkning, understreger Jesper Olesen, at der fandt visse forandringer sted - hvilket også bekræftes af evalueringen.

"Forandringerne kan ikke gøres op som et simpelt spørgsmål om, hvorvidt implementeringen lykkedes eller ej. Man må vurdere, hvilken kurs læreprocessen fulgte, og så diskutere, om det var hensigtsmæssigt, eller om der er behov for justeringer", siger Jesper Olesen. ■

Af Jakob Albrecht
asterisk@dpu.dk

JESPER OLESEN

Specialkonsulent ved Learning Lab Denmark, ved forskningsområdet 'Organisering, viden og læring'. Har i forbindelse med indførelse af læreplaner blandt andet bidraget til Learning Lab Danmarks Guld- og Sølvguide.

WWW | www.dpu.dk/om/jeo

European Masters in Lifelong Learning

Ansøgningsfrist 1. maj - læs mere på lifelonglearningmasters.org

Masteruddannelser i børnelitteratur, citizenship education, evaluering, leadership and innovation, læse- og skriveidaktik, socialpædagogik, specialpædagogik, sundhedspædagogik, vejledning og voksenuddannelse. Masteruddannelse som fleksibelt forløb og enkeltmoduler.

Ansøgningsfrist 2. juni - læs mere på www.dpu.dk/master

Uddannelsen til underviser i dansk som andet- og fremmedsprog for unge og voksne.

Ansøgningsfrist 2. juni - læs mere på www.dpu.dk/dav

Kandidatuddannelser i generel pædagogik, IT-didaktisk design, pædagogisk antropologi, pædagogisk filosofi, pædagogisk psykologi, pædagogisk sociologi og i didaktik inden for dansk, matematik, materiel kultur eller musikpædagogik.

Ansøgningsfrist 1. juli - læs mere på www.dpu.dk/kandidat

Efteruddannelseskurser

Læs mere på www.dpu.dk/efteruddannelse

NYE BØGER MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

NÅR LÆRING BEVÆGER

Nina B. Schriver

Bogen handler om at kunne balancere mellem fagligt velbegrundede og velfunderede valg og samtidig være åben og inkluderende for de komplekse erfaringer, deltagerne i et genoptræningsforløb bidrager med og udvikler.

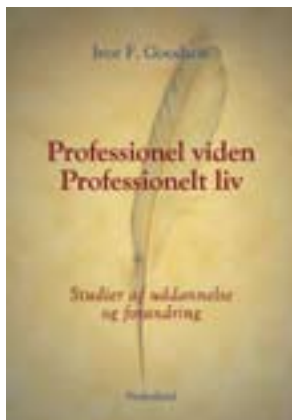
FADL'S FORLAG

KRITISK DISKURSANALYSE

Norman Fairclough

Ved at kombinere analyser af forskellige teksttyper med et blik for de sociale og historiske sammenhænge, teksterne indgår i, afdækker forfatteren, hvordan samfundets magt- og betydningshierarkier skabes og reproduceres gennem diskursive praksisser.

HANS REITZELS FORLAG

PROFESSIONEL VIDEN, PROFESSIONELT LIV

Ivor F. Goodson

Forfatteren udforsker lærerens aktionsfortælling i en historisk kontekst, og i begrebet livshistorie forbinder han det personlige, det professionelle, det praktiske og det teoretiske på en ny måde. Han ser bl.a. på, hvordan vi kan forstå og tænke skoleledelse. Hvordan kan en skoleledelse

arbejde på at forbedre elevernes læring? Hvad er mulighederne - og begrænsningerne - for skoleledelse? Hvordan påvirker reformer og omstruktureringer lærerens rolle og professionelle målsætninger?

FRYDENLUND

ALDRING SOCIOLOGISK SET

Myra Lewinter

Bogen belyser aldring ud fra sociologiske kategorier som køn, social klasse og etnicitet. Endvidere ses der fra en sociologisk vinkel på emner som pension, ældreomsorg og mellemgenerationsrelationer, medie- og forbrugerkultur, den aldrende krop, og det diskuteres, hvorledes man kan anlægge en sociologisk synsvinkel på aldersdiskrimination og død.

FORLAGET SAMFUNDSLITTERATUR

DEN OVERSVØMMEDE HJERNE

Torkel Klingberg

Informationsteknologien har på kort tid fyldt vores hverdag med et mylder af indtryk og valgmuligheder. Hvordan har vi kunnet tilpasse os denne enormt hurtige forandring, når vi grundlæggende fødes med den samme hjerne,

som et stenaldermenneske blev født med for 40.000 år siden?

AKADEMISK FORLAG

FAGET PÆDAGOGIK

Karsten Tuft og Christian Aabro

Hvilke emner hører til i faget pædagogik på pædagoguddannelsen? Hvordan prioriterer vi dem? Er nogle emner ahistoriske? Kan man overhovedet uddanne til at være pædagogisk? Bliver man en bedre pædagog af at have haft pædagogik på seminarieret? Og kan pædagogikken overhovedet ses i praksis?

BILLESØ & BALTZER

POSITIV PSYKOLOGI, POSITIV PÆDAGOGIK

Jørgen Lyhne og Hans Henrik Knoop

I bogen præsenteres den positive psykologis grundlæggende teori og de deraf følgende pædagogiske implikationer i forhold til optimale læringsmiljøer, ledelse, undervisning, læring og arbejdsliv.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

DET SOCIALE LIV I SKOLEN

Robert Thornberg

En introduktion til socialpsykologien, hvor grundlæggende teori og eksisterende forskning på området relateres til skolens verden. Forfatteren forbinder forskningsmæssig viden om socialpsykologiske processer med typiske eksempler fra hverdagen i skolen.

HANS REITZELS FORLAG

SELVETS UDVIKLING

Mihaly Csikszentmihalyi

Forfatteren argumenterer for en evolutionspsykologisk forståelse af flow som en evne, der er udviklet som en overlevelsismekanisme i en langt barskere fortid – men som i dag kan være en kilde til læring, udvikling, lykke og fordybelse. Selvet styrkes ved udvikling af en bedre flow-

evne; det er evnen til at forfølge udfordrende aktiviteter, der leder til større kompleksitet.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

FORSKEL OG FÆLLESSKAB

Helle Bundgaard og Eva Gulløv

Bogen handler om, hvordan hverdagen former sig i daginstitutioner med børn med forskellige sociale og kulturelle baggrunde. Med udgangspunkt i observationer og interview fra deres etnografiske feltarbejde i to integrerede daginstitutioner rejser bogens forfattere en række principielle spørgsmål omkring institutionslivet.

HANS REITZELS FORLAG

FORMIDLING AF EFFEKTUNDERSØGELSER

Poul Nissen

En vejledning i, hvordan man tilrettelægger en effektundersøgelse, disponerer sin tekst, vurderer undersøgelsers evidensniveau, udarbejder projektbeskrivelser, samt hvilke regler der gælder for henvisninger og referencer mv., herunder elektroniske.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

COACHING I PERSPEKTIV

Kim Gørtz og Anette Prehn

En grundbog, der sætter coaching ind i et større perspektiv og en bredere sammenhæng. Bogen har fokus på tre centrale områder: "Coaching i praksis – retninger og metoder", "Perspektiver på coaching – refleksioner og forklaringsrammer" samt "Effekter af coaching – dokumentation og vidnesbyrd". Antologien afrundes af et efterord, der perspektiverer coachings muligheder og risici fremover.

HANS REITZELS FORLAG

VIDENSKABELIGE TEKSTER – EN VEJLEDNING

Poul Nissen

En indføring i, hvilke krav der stilles til eksempelvis udarbejdelse af en rapport, et speciale, en afhandling eller en artikel i et fagtidsskrift. I bogen diskuteres begreberne videnskabelighed og forskning, samt hvorledes man kan vurdere skriftlige arbejders videnskabelighed og udarbejde projektbeskrivelser til brug for ansøgninger om forskningsmidler.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

LÆR MERE – LÆS MINDRE

Ragnar Hatlem

Bogen gennemgår, hvordan man lettere, bedre og med langt større udbytte gennemfører en uddannelse. Det handler om teknik, om hensigtsmæssig studiepraksis og om gode, indarbejdede studievaner.

AKADEMISK FORLAG

DEN INKLUDERENDE SKOLE

Rasmus Alenkær (red.)

Bogen giver indsigt i de teorier og forståelser, der samler sig under begrebet Den inkluderende skole. Inklusionsbegrebet behandles gennem udvalgte perspektiver - f.eks. et historisk, sociologisk, organisationspsykologisk og pædagogisk perspektiv.

FRYDENLUND

UDVIKLINGSPSYKOLOGISKE TEORIER

Espen Jerlang (red.)

En introduktion til udviklingspsykologien, der giver et billede af tidens væsentligste psykologiske teorier om den menneskelige udvikling med relevans for pædagogik og terapi.

HANS REITZELS FORLAG

"Ved terror forstår vi den effektivitet, man opnår ved udelukkelsen eller truslen om udelukkelse af en medspiller fra det spil, som man spillede med ham. Han vil tie eller samtykke, ikke fordi han bliver modsagt, men fordi han trues med at blive udelukket fra at spille. Beslutningstageres hovmod (...) er det samme som at udøve terror. De siger: Tilpas jeres forventninger til vores, ellers..."

JEAN-FRANCOIS LYOTARD, 1979.